

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

**NASIONALE
SENIOR SERTIFIKAAT**

GRAAD 12

LANDBOUBESTUURSPRAKTYKE

FEBRUARIE/MAART 2017

PUNTE: 200

TYD: 3 uur

Hierdie vraestel bestaan uit 12 bladsye.

INSTRUKSIES EN INLIGTING

1. Hierdie vraestel bestaan uit TWEE afdelings.
2. Beantwoord AL die vrae in die ANTWOORDEBOEK.
3. Lees die vrae aandagtig deur en beantwoord slegs wat gevra word.
4. Nommer die antwoorde korrek volgens die nommeringstelsel wat in hierdie vraestel gebruik is.
5. Jy mag 'n nieprogrammeerbare sakrekenaar gebruik.
6. Rond ALLE berekeninge tot TWEE desimale plekke af, tensy anders aangedui.
7. Skryf netjies en leesbaar.

AFDELING A

VRAAG 1

- 1.1 Verskeie opsies word as moontlike antwoorde op die volgende vrae gegee. Skryf die vraagnommer (1.1.1–1.1.10) neer, kies die antwoord en maak 'n kruisie (X) oor die letter (A–D) van jou keuse in die ANTWOORDEBOEK.

VOORBEELD:

1.1.11

A

B

C

D

- 1.1.1 Jy moet 'n ... om die voedingstatus van gronde te bepaal.
- A grondmonster neem
 - B grondreaksietoets doen
 - C bodemopname doen
 - D grondprofiel grawe/boor
- 1.1.2 'n Boer moet ... om die effek van droogte op weivelde te verminder.
- A die drakrag oorskry
 - B hou by die drakrag
 - C verskillende tipes diere kry
 - D die grond bewerk en dit braak los
- 1.1.3 'n Voordeel van ekstensiewe boerdery is dat ...
- A baie kapitaal benodig word om toerusting aan te koop.
 - B arbeiders opgelei moet word om die nuwe tegnologie te gebruik.
 - C produksiekoste laag is.
 - D markte baie ver van die plaas af is.
- 1.1.4 Dit is belangrik dat 'n boer ... wanneer hy 'n jaarlikse begroting vir 'n plaas opstel.
- (i) toekomstige pryse voorspel
 - (ii) weet wat die inflasiekoers op insette en uitsette is
 - (iii) die tipe bemarkingstelsel vir landbouprodukte ken
 - (iv) huidige finansiële state gebruik
- Kies die KORREKTE kombinasie:
- A (i), (iii) en (iv)
 - B (ii), (iii) en (iv)
 - C (i), (ii) en (iii)
 - D (i), (ii) en (iv)

- 1.1.5 Die balansstaat word die beste verteenwoordig deur ...
- A inkomste en uitgawe.
 - B debiete en krediete.
 - C bates en laste.
 - D voordele en nadele.
- 1.1.6 Deel van die plaasarbeider se kontrak:
- A Plek waar vakansie gehou kan word
 - B Posbeskrywing
 - C Manier van vervoer werk toe
 - D MIV/Vigs-status van die arbeider
- 1.1.7 'n Droëland-gewasboer sal beslis op hoogte bly van ... -rekords wat die grootste invloed op die opbrengs van die gewas sal hê.
- A kunsmis
 - B reënval
 - C meganisasie
 - D arbeid
- 1.1.8 Die beste manier om vir klein daaglikse uitgawes te betaal:
- A Kleinkas
 - B Groot oortrekkingsgeriewe by die bank
 - C Woekeraars ('Loan sharks')
 - D Groenteproduksie
- 1.1.9 Die gehalte van 'n vleisproduk kan vir kort- tot mediumtermtydperke volgehou word deur ...
- A koelbewaring.
 - B pasteurisasie.
 - C filtrasie.
 - D infrarooi lig.
- 1.1.10 Bemarkingsfunksie wat die gehalte van landbouprodukte verseker:
- A Vervoer
 - B Sortering
 - C Advertering
 - D Gradering
- (10 x 2) (20)

- 1.2 Kies 'n beskrywing uit KOLOM B wat by 'n term in KOLOM A pas. Skryf slegs die letter (A–L) langs die vraagnommer (1.2.1–1.2.10) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.2.11 M. Elke beskrywing in KOLOM B mag slegs EEN keer gebruik word.

KOLOM A		KOLOM B	
1.2.1	Standaardisering	A	die sortering van produkte met dieselfde grootte en kleur
1.2.2	Gelykbreekpunt	B	lewer dienste aan die boer
1.2.3	Diversifikasie	C	verseker wêreldwyd dieselfde gehalte van produkte
1.2.4	Aanbod	D	verskillende produksievertakkings op een plaas
1.2.5	Markewewig	E	prosesseer 'n produk deur soetheid te gebruik om groei van mikro-organismes te voorkom
1.2.6	Direkte kompetisie	F	gee groter verantwoordelikheid aan 'n plaaswerker
1.2.7	Verpakking	G	aantal diere wat verkoop moet word om die totale koste te dek
1.2.8	Delegering	H	aantal produkte wat boere na die mark stuur
1.2.9	Versuikering	I	wanneer die prys wat 'n verbruiker betaal, gelyk is aan die prys wat die produsent bereid is om voor te verkoop/om te aanvaar
1.2.10	Tersiêre landbou	J	plaas produkte in houers wat dit sal beskerm
		K	buurplase wat dieselfde produk verkoop
		L	aantal produkte wat verbruikers op die mark sal koop

(10 x 2)

(20)

- 1.3 Gee die KORREKTE landboukundige term vir elk van die volgende beskrywings. Skryf slegs die term langs die vraagnommer (1.3.1–1.3.10) in die ANTWOORDEBOEK neer, byvoorbeeld 1.3.11 Rekordhouding.
- 1.3.1 Bepaal die waarde van landbouprodukte om die geld wat die verbruiker sal spandeer, aan te dui
- 1.3.2 Struktuurdiagram van die verskillende personeel en personeelvlakke in 'n oogopslag
- 1.3.3 Tipe verlof wat 'n plaaswerker een keer per jaar sal neem om met vakansie te gaan
- 1.3.4 Totaal van al die handelskwitansies vir 'n gegewe tydperk
- 1.3.5 Direkte en indirekte koste wat 'n produsent moet aangaan om 'n produk te bemark
- 1.3.6 Tipe kapitaal verkry uit die verkoop van landbouprodukte
- 1.3.7 Bewys vir werk op die plaas gedoen, wat koste aandui
- 1.3.8 Rekords wat groot kommersiële boere gebruik om te sien wie hul voertuie bestuur het en die afstande wat hulle afgelê het
- 1.3.9 'n Hulpbron wat deur plaaseienaars gebruik word wat alle personeel op die plaas betrek en nodig is vir die gladde verloop van die boerderyonderneming
- 1.3.10 Opeenvolgende verbouing van verskillende gewasse op dieselfde stuk grond (10 x 1) (10)
- TOTAAL AFDELING A: 50**

AFDELING B

VRAAG 2: FISIESE EN FINANSIËLE BEPLANNING

Begin hierdie vraag op 'n NUWE bladsy.

2.1 KANDIDAAT A en KANDIDAAT B is vir verskillende poste op 'n plaas geëvalueer.

Die volgende beoordelingskriteria is gebruik: 3 = goed, 2 = gemiddeld, 1 = swak

KANDIDATE	KWALIFIKASIE-VLAK	BESTUURS-VAARDIGHEDE	TEGNIËSE VAARDIGHEDE
A	3	3	1
B	1	1	3

2.1.1 Volgens die evaluering hierbo, kies 'n kandidaat wat die geskikste sal wees vir die volgende poste op die plaas en gee 'n rede vir jou keuse in ELKE geval:

(a) Plaasbestuurder (2)

(b) Plaaswerker (2)

2.1.2 Kies 'n kandidaat wat NIE geskik sal wees om in die plaaswerkswinkel te werk NIE. (1)

2.1.3 Identifiseer 'n moontlike ongeskoolde werker uit die kandidate hierbo. Gee 'n rede vir jou antwoord. (2)

2.2

'n Boer besit 'n gemengde produksieonderneming. Die boer het bewerkbare grond vir gewasse met toegang tot besproeiing. Water word uit 'n boorgat na 'n reservoir gepomp. Die boer hou ook kleinvee intensief op klein skaal aan. Al die praktyke op die plaas is volgens organiese boerderypraktyke.

2.2.1 Identifiseer DRIE voorbeelde van vaste kapitaal in die gevallestudie hierbo. (3)

2.2.2 Noem DRIE metodes wat die boer kan gebruik om die produktiwiteit van hierdie landbougrond te verbeter. (3)

2.2.3 Verduidelik EEN van die metodes genoem in VRAAG 2.2.2 wat geïmplementeer kan word om die risiko in 'n kleinskaal-landboubedryf te verminder. (2)

2.2.4 Noem TWEE voordele van organiese boerdery vir die omgewing. (2)

- 2.3 Bestuur van die verskillende veldtipes kan 'n uitdagende aktiwiteit wees.
- 2.3.1 Beskryf die drakrag van die volgende VYF natuurlike veldtipes. Kies uit die volgende kriteria: HOOGSTE, GEMIDDELD, LAAG, BAIE LAAG
- (a) Savanna (1)
 - (b) Woude (1)
 - (c) Grasland (1)
 - (d) Karoo (1)
 - (e) Fynbos (1)
- 2.3.2 Soetveld en suurveld verskil ten opsigte van voedingswaarde en bestuur. Verduidelik kortliks die verskil tussen die twee veldtipes ten opsigte van voedingswaarde en bestuur soos volg:
- (a) Soetveld (2)
 - (b) Suurveld (3)
- 2.4 Die volgende fases is deel van geheelplaasbeplanning. Rangskik die fases in die KORREKTE volgorde.
- Siste
 - Grondbenuttingbeplanning
 - Volhoubaarheid
 - Data-insameling
 - Bestuur
 - Alternatief en potensiaal (6)
- 2.5 Begrotings word vooruit opgestel om inkomste en uitgawes vir die toekoms teen die heersende ekonomiese klimaat te voorspel.
- 2.5.1 Noem die fisiese aspekte van 'n plaas, soos in 'n plaasbegroting uiteengesit. (3)
- 2.5.2 Noem TWEE basiese elemente van 'n begroting. (2)
- 2.5.3 Bespreek die gebruik van 'n kontantvloeibegroting as 'n finansiële instrument. (4)
- 2.6 Gee TWEE redes vir die bewerking van grond. (2)
- 2.7 'n Gewasboer wil presisieboerdery as 'n boerderymetode toepas. Fisiese grondaspekte word bepaal en kunsmis word aan die begin van die seisoen volgens die fisiese grondeienskappe toegedien. Die grond word weekliks met 'n spilpuntbesproeiingstelsel besproei met inagneming van of dit gereën het, of nie.
- 2.7.1 Dui aan of hierdie boer aan die beginsels van presisieboerdery voldoen. (2)
- 2.7.2 Stel boerderypraktyke voor wat aan die beginsels van presisieboerdery sal voldoen. (4)

VRAAG 3: ENTREPRENEURSKAP, REKORDDHOUDING, BEMARKING, BESIGHEIDSBEPANNING EN GEORGANISEERDE LANDBOU

Begin hierdie vraag op 'n NUWE bladsy.

3.1 Die begroting hieronder toon die geskatte finansiële aspekte vir 'n diereproduksieonderneming vir die 2016/2017 finansiële jaar.

GESKATTE UITGAWES		GESKATTE INKOMSTE	
ITEM	BEDRAG (R)	ITEM	BEDRAG (R)
Veeartseny/Medisyne	10 300,00	Verkoop van lewende hawe op veiling	350 000,00
Voer	22 345,00	Verkoop van lewende hawe op die plaas	120 000,00
Arbeid	24 500,00	Misverkope	7 500,00
Elektrisiteit	13 308,00		
Voerkraalonderhoud	15 555,00		
Plaagdoders	18 756,00		
Voeraanvullings	8 800,00		
Totale koste		Totale opbrengste	

- 3.1.1 Noem die bestuursbeginsel van die begroting hierbo. (1)
- 3.1.2 Identifiseer DRIE moontlike markte in die data hierbo wat die boer teiken. (3)
- 3.1.3 Bereken die moontlike wins/verlies wat hierdie boer kan genereer. Toon ALLE berekeninge. (3)
- 3.1.4 Noem TWEE moontlike maniere waarop die inkomste van hierdie onderneming verhoog kan word. (2)
- 3.1.5 Identifiseer die gedeelte van 'n sakeplan wat in die scenario hierbo uiteengesit is. (2)
- 3.2 'n Entrepreneursproses is nodig om 'n nuwe agribesigheid te vestig.
- 3.2.1 Identifiseer VIER verskillende fases van 'n entrepreneursproses. (4)
- 3.2.2 Verduidelik die ekonomiese belangrikheid van 'n sakeplan. (5)
- 3.3 Beskryf DRIE belangrike redes vir die hersien van 'n sakeplan. (3)

- 3.4 Die tabel hieronder toon die getal sakke van 'n produk wat per week teen verskillende pryse by 'n plaaslike mark verkoop is.

PRYS (R/SAK)	GETAL (SAKKE)
R20,00	200
R30,00	150
R35,00	140
R40,00	120
R45,00	100
R60,00	50

- 3.4.1 Voorspel 'n faktor in die scenario hierbo wat die prys vir 'n landbouproduk op die mark bepaal. (1)
- 3.4.2 Gebruik die data in die tabel hierbo en teken 'n lyngrafiek om die verwantskap tussen die getal sakke wat teen 'n bepaalde prys verkoop is, voor te stel. (6)
- 3.4.3 Identifiseer, in die grafiek, die TWEE waardes waar die meeste sakke gekoop is. (2)
- 3.5 'n Groep kleinskaalse boere wou seker maak dat hul produkte effektief bemark word. Hulle moes 'n bemarkingstrategie ontwikkel.
- 3.5.1 Beskryf kortliks die bemarkingstrategie onder die volgende opskrifte:
- (a) Produk (3)
 - (b) Plek ('Placement')/Ligging (2)
- 3.5.2 Noem DRIE bemarkingskoste in die produksie van 'n spesifieke produk. (3)
- 3.6 Bestudeer die lys hieronder wat beskikbare bates op 'n plaas toon.
trekker; plaagdoders; boorgat; plaasskuur; sakke kunsmis; plaasvoertuig; bewerkte land; kontant in die bank; vee
- 3.6.1 Plaas die plaasbates onder die volgende opskrifte:
- (a) Vaste bates (2)
 - (b) Bedryfsbates (2)
 - (c) Mediumtermynbates (2)
- 3.6.2 Noem die tipe dokument (rekordhoudinginstrument) waarin jy die bates en laste met hulle ooreenstemmende waardes sal vind. (1)
- 3.7 'n Debietnota dien as bewys van produkte wat deur die besigheid aan die krediteur teruggestuur is. Gee DRIE redes waarom aangekoopte items deur 'n boerderyonderneming teruggestuur word. (3)

VRAAG 4: OES, BEWERKING, BESTUUR EN AGRITOERISME

Begin die vraag op 'n NUWE bladsy.

- 4.1 Die stoor van landbouprodukte sal in die toekoms meer algemeen wees as in die verlede.
- 4.1.1 Bespreek TWEE voordele van die stoor van landbouprodukte op die plaas na oes. (2)
- 4.1.2 Noem VIER stoorvereistes waaraan gedurende die stoor van landbouprodukte voldoen moet word. (4)

- 4.2 Die Wet op Voedingsmiddels, Skoonheidsmiddels en Ontsmettingsmiddels, 1972 (Wet 54 van 1972) bevat die regulasies waarvolgens die etikettering van produkte (Regulasie GNR 1206/2008) beheer word. Die hoofdoel van hierdie regulasie is om Suid-Afrikaanse verbruikers te beskerm.
- Noem TWEE aspekte van hierdie wetgewing waarteen verbruikers beskerm word. (2)

- 4.3 Die gedrag van mikro-organismes teen verskillende temperature tydens voedselprosessering beïnvloed die kwaliteit van die finale produk. Voltooi die tabel hieronder deur die gedrag van mikro-organismes teen verskillende omgewingstemperature aan te dui. Skryf die antwoord langs die vraagnommer (4.3.1–4.3.3) in die ANTWOORDEBOEK.

TEMPERATUUR	GEDRAG VAN MIKRO-ORGANISMES
Bo 5 °C, maar onder 10 °C	4.3.1
Bo 100 °C	4.3.2
Onder 0 °C	4.3.3

(3 x 1) (3)

- 4.4 Gereelde monitering en waarneming deur gesondheidsowerhede en die bestuur van die voedselhanteringsproses is deurslaggewende elemente in die voorkoming van voedseloordraagbare siektes.
- Beveel VIER beginsels vir 'n boer aan wat deel van die voedselhanteringsstrategie moet wees. (4)
- 4.5 Noem TWEE regsdokumente wat die invoer van vleis- en suiwelprodukte na Suid-Afrika beheer. (2)
- 4.6 Verduidelik TWEE maniere waarop die boer as 'n agritoerisme-entrepreneur ingesluit kan word. (2)
- 4.7 Voedselpreservering is baie belangrik in volhoubare voedselvoorsiening.
- 4.7.1 Onderskei tussen *pasteurisering* en *sterilisering* van voedsel. (4)
- 4.7.2 Noem TWEE sure wat in die preservering van voedsel gebruik kan word. (2)

- 4.8 Die beplanningsproses het ses stappe. Noem die SES stappe. (6)
- 4.9 Nismarkte is spesifieke markte vir sekere landbouprodukte.
- 4.9.1 Definieer die term *nismark*. (2)
- 4.9.2 Gee VYF stappe wat gevolg moet word in die daarstelling van 'n nismark. (5)
- 4.10 Noem VYF bestuursfunksies wat 'n boer moet toepas om te verseker dat aktiwiteite op die plaas glad verloop. (5)
- 4.11 Bespreek VIER veiligheidsvereistes waaraan die prosessering van landbouprodukte moet voldoen, met verwysing na die Wet op Beroepsgesondheid en Veiligheid, 1993 (Wet 85 van 1993). (4)
- 4.12 Beskryf die stappe wat in die bestuursbeheerproses gevolg word. (3)

TOTAAL AFDELING B: 150
GROOTTOTAAL: 200